

er høist vanskeligt i Praxis at udføre. Ingen Godseier har hidtil udøvet denne Ret i dens fulde Omfang, og jeg betvivler meget, at nogen Godseier nogenstunde vil udøve den i dens hele Omfang. Jeg vil ikke tale om, at han i højeste Grad vilde gjøre sig forhadt; han vilde skade sig selv mere end Fæstefamilien; og Resultatet har altid været, at enhver Godseier har fundet sig foranlediget til at overdrage Fæstegaarden paa billigere Vilkaar til Fæsternes Familie end til Fremmede. Naar Forholdene have været saaledes, at vedkommende Fæsters Familie ikke har kunnet overtage Gaarden, saa har han altid fundet sig ikke blot foranlediget, men forpligtet til at lade Fæsterens Familie tilflyde en Fordeel, og, hvad jeg anseer for det Allervigtigste, og uden hvilket jeg ikke vilde kunne gaae ind paa en Evangslov, vel at mærke, ingen Godseier har sin Eiendom paa andre Vilkaar end disse. Er den arvet, har han modtaget den med en slig Bevidsthed; thi denne Bevidsthed er gaaet i Arv; har han kjøbt den, saa har han kjøbt den med Bevidstheden om, at han maatte tage Hensyn til disse Forhold; og naar Staten anseer det nødvendigt at gribe ind i disse, saa er ogsaa Staten fuldkommen berettiget til at tage Hensyn dertil og lade Fæsternes Familie tilflyde saadanne Fordele, som enhver Godseier hidtil har anseet det for sin Pligt at lade tilflyde den. Imidlertid kan jeg paa den anden Side ikke andet end ansee det hensigtsmæssigt til Sagens hurtigere Fremme, at Godseieren ogsaa bliver tillagt det af det ærede Udvalg foreslaaede, at kunne erholde en vis Fordeel, nemlig omtrent $\frac{1}{10}$ af den Deel, som han saaledes sælger, til udelukkende Naadighed; saavidt jeg mindes, har jeg ogsaa i Landbocommissionen i sin Tid foreslaaet noget lignende. Det var alene disse Bemærkninger, jeg vilde tillade mig.

Wessely: Den ærede 4de Landssthingsmand for 1ste Kreds (Madvig) søgte en Retsgrund til, at en Deel af den Kjøbesum, som udkommer ved Salget af Fæstegaardene, skulde gaae over til Bondefamilien. Det forekommer mig, at Svaret derpaa ligger i den Bestemmelse, der er foreslaaet, naar man betrag-

ter denne Bestemmelse lidt nøiere, idet det nemlig hedder, at en Deel af Kjøbesummen skal indbetales i Statskassen. Jeg troer, at man maa betragte Retsforholdet saaledes, som det nu er. Der hviler for Diebliffet en Fæstetvang paa Bøndergaardene, hvorved de have en mindre Værdi end Selveiendom; der er en Værdi i Landet, der ligger brakt, det er Forskjellen imellem en Gaard, der er underkastet Fæstetvang, og en Selveiendomsgaard. Denne Formindskelse i Værdi er opstaaet ved de Indskrænkninger, som Lovgivningen har paabudt ved dette Forhold. Nu siger Lovgivningen: jeg ophæver disse Indskrænkninger, imod at Godseieren indbetaler Forskjellen i Statskassen, og at Statskassen saa kan disponere derover, det forekommer mig at være klart; at der tillige var bestemt, at der skal være nogen Godtgjørelse til Godseierne, er en Ordning af Forholdet, som vistnok stemmer med Billighed.

Madvig: Den ærede Landssthingsmand, der sidder to Pladser til Venstre fra mig (Dahl), synes i en vis Grad at have misforstaaet mig, naar han spurgte, hvorfor man skulde forkaste det foreslaaede; fordi det var en Evangslov. Jeg har langtfra raadet til en Forkastelse; jeg anbefaler det i højeste Grad; altsaa seer jeg ingen Anledning til dette Spørgsmaal. Naar dernæst den ærede Landssthingsmand syntes at antyde, at jeg skulde ville forsvare som noget i sig selv Rigtigt, at Godseieren fik ved den endelige Opgjørelse den fulde Værdi af Bøndergaardene, saa gik jeg jo just ud fra, at det vilde være et høist ubilligt Resultat, og det var en Grundbetragtning, hvorfra jeg kom til at sige, at Staten var berettiget til at gribe ind og give Bondefamilierne Noget. Jeg er bange for, at det kan ikke hjælpe at ville skjule, hvad der ligger saa aabenbart, at man ved Opjørelsen giver Bondefamilierne ogsaa Noget, og jeg synes derfor, at man maa gjøre sig det klart, at man virkelig har Ret til at gjøre det. Det er min Overbeviisning, at man har Ret til at gjøre det; det er kun vanskeligt at finde Formen for denne Ret, finde det Punkt, hvor man virkelig kan fastholde den billige Grundse